

NABAVA KNJIŽNIČNE GRAĐE U VISOKOŠKOLSKIM KNJIŽNICAMA

ACQUISITION OF LIBRARY MATERIALS IN ACADEMIC LIBRARIES

Tamara Krajna

Fakultet strojarstva i brodogradnje
Sveučilište u Zagrebu
tkrajna@fsb.hr

Helena Markulin

Medicinski fakultet
Središnja medicinska knjižnica
Sveučilište u Zagrebu
hemar@mef.hr

UDK / UDC 025.2:027.7

Istraživanje / Research paper

Primljeno / Received: 4. 6. 2010.

Sažetak

Nabava građe i izgradnja fonda spada u najznačajnije dijelove knjižničnog poslovanja. Provedeno istraživanje imalo za cilj utvrditi način nabave građe i izgradnje fonda u visokoškolskim knjižnicama. Stoga su anketirani voditelji visokoškolskih knjižnica pri fakultetima i akademijama, sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu. Rezultati anketnog ispitivanja pokazali su da većina visokoškolskih knjižnica ne provodi aktivnu i sustavnu nabavnu politiku. Naime, većina visokoškolskih knjižnica nema osiguran određeni proračun koji služi za nabavu građe, nego ovisi o odlukama uprava svojih ustanova. Nabava građe provodi se stihijski, zadovoljavajući trenutne zahtjeve i potrebe, kako studenata tako i znanstveno-nastavnog osoblja.

Ključne riječi: visokoškolske knjižnice, nabava, knjižnična građa, izgradnja zbirki

Summary

Generally, acquisition and collection development is one of the most important functions of any library. The aim of this study is to describe acquisition and collection development in academic libraries. Therefore, the academic librarians of the University of Zagreb were surveyed. The results of this study have shown that an active collection development is not being planned and implemented. Most libraries have not got a defined budget which serves for acquisition of library materials so that they depend on understanding by administrations of their institutions. That is also the reason why the acquisition is performed spontaneously, meeting the present demands and needs both of students and scientific (academic) teaching staff.

Keywords: academic library, acquisition, library materials, collection development

1. Uvod

Progresivno umnažanje informacija i znanja, te razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije, izazvali su vidljive promjene, kako u načinu znanstvenoga priopćivanja, tako i u načinu podučavanja i učenja.¹ Visokoškolske knjižnice nisu više samo podrška nastavnim planovima i programima, nego postaju ravnopravni suradnici u stjecanju i stvaranju znanja, promovirajući tako promjene u sustavu visoke izobrazbe. Korisnik i zadovoljenje njegovih raznolikih informacijskih potreba u središtu su svih aktivnosti visokoškolskih knjižnica. Knjižnice se susreću s brzim i velikim prirastom novih informacija, s promjenom tehnološke osnovice bilježenja, širenja i pristupa znanju,² te stalnim porastom cijene informacijskih izvora.³ Uza zbirke analogne građe, primjenom novih tehnoloških pomagala razvijaju se zbirke digitalne građe. Nadalje, od knjižnica se ne očekuje da budu samo usredotočene na nabavu građe za mjesnu zbirku, nego da osiguraju pristup znanstvenim i stručnim informacijama koje nemaju u svojim zbirkama, nego ih dobivaju iz drugih srodnih informacijskih službi. Time je informacijska uloga knjižnica tijekom

---

¹ Krajna, Tamara; Helena Markulin; Andrija Levanić. Repozitorij ustanove Fakulteta strojarstva i brodogradnje. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 51, 1/2(2008), 36-46.

² Stipanov, Josip. Knjižnice i novi mediji. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43, 4(2000), 34-44.

³ Dinkins, Debbi. Circulation as assessment : collection development policies evaluated in terms of circulation at a small academic library. // *College & Research Libraries* 64, 1(2003), 46-53.

posljednjih desetljeća znatno proširena.⁴ Sve je to utjecalo na postupak nabave znanstvene i stručne građe i izgradnju fonda u knjižnicama visokoškolskog sustava. Cilj sustavne nabavne politike jest utvrditi i učinkovito zadovoljiti potrebe korisnika uz racionalno trošenje osiguranih sredstava. U tom se postupku od knjižničara u visokoškolskim knjižnicama očekuju stručne, organizacijske i menadžerske vještine.⁵

Nabava građe i izgradnja fonda spada u najznačajnije dijelove knjižničnog poslovanja i ujedno je pretpostavka za ostale djelatnosti, od stručne obradbe i informacijske službe, do svih oblika korištenja i posudbe. Prema teoretičaru E. Evansu, izgradnja knjižnoga fonda složen je postupak kojim se nastoji otkriti njegova snaga i slabost vezano uz potrebe korisnika i raspoložive izvore znanja i obavijesti unutar zajednice korisnika, te ispraviti njegove slabosti.⁶ Knjižnični fond je potrebno pažljivo, savjesno i neprestano dograđivati, imajući na umu potrebe korisnika. Opseg fonda ovisi ponajprije o namjeni knjižnice, njezinu postojećem fondu i financijskim sredstvima kojima knjižnica raspolaže ne samo za neposrednu nabavu odabrane građe, nego i za njezinu obradbu, pohranu i čuvanje, uključujući dakako i osoblje i prostor koji je za to potreban. U knjižničnom poslovanju navode se četiri načina nabave građe: kupnja, zamjena, dar i obvezni primjerak. Premda je kupnja najbolji oblik nabave jer omogućuje sustavnost i dosljednost u pribavljanju građe, treba istaći da su i ostali načini nabave neizbježni u izgradnji fonda. Uz četiri uobičajena načina nabave, pojedine knjižnice, koje imaju vlastitu izdavačku djelatnost ili pak djeluju u sastavu ustanova koje se time bave, popunjavaju svoj fond i vlastitim izdanjima. Tijekom izgradnje fonda treba polaziti od određenih načela: fond treba biti usklađen s potrebama zajednice korisnika i njezinim zahtjevima; fond mora uključivati različite vrste građe; izgradnja fonda bila je, jest i bit će podložna osobnim procjenama selektora i osoba koje procjenjuju vrijednost fonda. Izgradnja fonda nije statičan postupak, nego dinamičan i neprekidan, koji uključuje nekoliko faza:

- istraživanje zajednice korisnika i njezinih potreba,
- plan nabave,
- selekciju ili odabir građe,
- postupak nabave,

⁴ Sečić, Dora. Informacijska služba u knjižnici. Lokve : Benja, 2006.

⁵ Lewis, Janice S. An assessment of publisher quality by political science librarians. // *College & Research Libraries* 61, 4(2000), 313-323.

⁶ Tadić, Katica. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994.

- pročišćavanje fonda i
- procjenu vrijednosti fonda.⁷

Polazeći od rezultata istraživanja zajednice korisnika, izrađuje se plan nabave, koji mora odgovoriti na niz pitanja: o kategoriji korisnika, o vrsti i opsegu građe, o ciljevima i zadacima knjižnice. Slijedi postupak selekcije, odabira građe, koji polazi od načela vrijednosti (kakvoće) i načela potražnje (potrebe) i na kraju dolazi do nabave građe. Pročišćavanje fonda je faza utvrđivanja aktualnosti tj. stupnja korištenja jer s vremenom određena građa gubi vrijednost, te se takva građa izlučuje. Procjenom vrijednosti knjižničkog fonda, posljednjom fazom u izgradnji fonda, nastoji se ustanoviti vrijednost prinovljene građe i/ili cijelog fonda, polazeći od sudova korisnika, knjižničara i ocjena stručnjaka.⁸

2. Nabava građe u visokoškolskim knjižnicama

Načela nabavne politike trebala bi objedinjavati potrebe knjižnica te njihovih mogućnosti.

Nabava knjižnične građe podrazumijeva poznavanje znanstvenog/stručnog područja u kojem knjižnica djeluje te poznavanje značajnih izvora informacija za to područje. Prema Sherai, nabava knjižnične građe “znači prvo znati što treba nabaviti, a to je definirano korisničkim ili pretpostavljenim korisničkim potrebama, te zatim znati gdje i kako se to može nabaviti”.⁹

2.1. Temeljne postavke problema u izgradnji fondova visokoškolskih knjižnica

Temeljno polazište izgradnje fondova je postojanje smjernica za izgradnju fonda (načela nabavne politike), odnosno skup općeprihvaćenih i ujednačenih stavova o općim načelima izgradnje fonda, koji oslikavaju svrhu i sadržaj fonda, a namijenjen je podjednako i korisnicima i djelatnicima knjižnice.

---

⁷ Isto.

⁸ Isto.

⁹ Sherai, J. H. Introduction to library science. Littleton, Colorado : Libraries Unlimited, 1976. Str. 66. Prema Sečić, Dora. Neki suvremeni pogledi na nabavnu politiku u znanstvenim bibliotekama u SAD i Evropi. // Informatologia Jugoslavica, 20, 3/4(1988), 200.

Smjernice bi trebale sadržavati upute o izboru knjižnične građe te o očuvanju i izlučivanju građe iz fonda. Problem hrvatskih visokoškolskih knjižnica upravo je nedostatak takvih smjernica.

Kada govorimo o nabavi građe u visokoškolskim knjižnicama, moramo istaći da su to knjižnice koje imaju svoje posebnosti. Visokoškolske knjižnice su specijalne knjižnice, koje pokrivaju određeno znanstveno i stručno područje. Izgradnja knjižničnog fonda, odnosno razvoj zbirke, složen je postupak koji polazi od znanstvenoga i stručnog područja, kategorije korisnika (znanstveno nastavno osoblje, studenti), namjene zbirke (primjerice, ispitna literatura za dodiplomsku ili poslijediplomsku nastavu, znanstvena literatura za znanstvene projekte), veličine zbirke (dubina i organizacija) i tehničkih mogućnosti (dostupnost, način korištenja i pohrana).

Fondovi visokoškolskih knjižnica trebaju osiguravati dostupnost građe koja zadovoljava potrebe korisnika. Važno je da zbirka pokriva potrebe akademskog programa, što treba biti razvidno iz javnog očitovanja knjižnice o svrsi i ciljevima njezina djelovanja te iz pisanog plana nabave.¹⁰

Upravljanje fondom danas se općenito smatra jednim od najvažnijih elemenata knjižničnog poslovanja i upravljanja. U fondovima visokoškolskih knjižnica, uz tiskanu (knjige, časopise) i audiovizualnu građu (ploče, kasete i sl.), nalazimo i elektroničku građu (elektroničke knjige, elektroničke časopise, baze podataka na CD-ROM-u i DVD-u, online baze podataka). Unatoč sve razvijenijem elektroničkom izdavaštvu, tradicionalni tiskani izvori informacija u knjižnicama i danas toliko prevladavaju da njihovo korištenje treba djelotvorno uskladiti s korištenjem elektroničkih izvora.¹¹ Sustavna nabavna politika u visokoškolskim knjižnicama mora polaziti od potreba korisnika, odnosno potreba određenoga znanstvenog i stručnog područja, poštujući pri tom mjerila kvalitete i raznovrsnosti informacijskih izvora. Pri planiranju fondova visokoškolskih knjižnica također treba povesti računa o Standardima za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj,¹² koji među ostalim propisuju

¹⁰ Dragija, Martina; Tatjana Aparac-Jelušić. Pristup i metodologija istraživanja o kvaliteti zbirke u knjižnicama visokih učilišta. // Glasnik Društva bibliotekara Split, 7(2000), 164-165.

¹¹ Sečić, Dora. Nav. dj. Str. 65.

¹² Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 33(1990). U izradi su novi Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj. Tijekom 2010. godine prošli su javnu raspravu i čeka se njihovo usvajanje.

minimalne uvjete za uspostavu knjižnica visokih učilišta, kako po pitanju prostora, opreme, djelatnika, tako i po pitanju izgradnje fonda.

2.2. Metodologija istraživanja

Istraživanje je imalo za cilj utvrditi način nabave građe i izgradnje fonda u visokoškolskim knjižnicama.¹³ S obzirom na veličinu, kao reprezentativni uzorak, analizirane su visokoškolske knjižnice pri fakultetima i akademijama, sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu.¹⁴

Istraživanje o nabavi građe u visokoškolskim knjižnicama Sveučilišta u Zagrebu provedeno je u razdoblju od 15. ožujka do 15. travnja 2010. godine. Za ispitivanje je sastavljen anketni upitnik (u prilogu). Anketni upitnik podijeljen je u dva dijela: u prvom dijelu su opći podaci o fakultetu i knjižnici dok drugi dio sadrži 24 pitanja koja se prvenstveno odnose na načine nabave građe, vrste građe, novčana sredstva, vođenje inventarnih knjiga, postojanje planova nabave...

Umnoženi anketni upitnici proslijeđeni su voditeljima 36 visokoškolskih knjižnica,¹⁵ a sve potrebne dodatne informacije razriješile su se u telefonskim razgovorima s pojedinim knjižnicama.

Za obradu prikupljenih podataka koristile su se deskriptivne (opisne) metode statističke analize, uz pomoć programa SPSS Statistics.¹⁶

---

¹³ Trebamo istaći da smo u radu analizirali samostalnu nabavnu politiku knjižnica, te se nismo osvrnuli na projekt Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, koji svim visokoškolskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj osigurava pristup bazama podataka, pomoću Centra za online baze podataka (suradnja CARNet-a i knjižnice Instituta Ruđer Bošković). Na taj način visokoškolske knjižnice nude svojim korisnicima više od četrdeset baza podataka iz pojedinih znanstvenih područja.

¹⁴ Sastavnice Sveučilišta [citirano: 2010-04-08]. Dostupno na: <http://www.unizg.hr/o-sveucilistu/sastavnice-sveucilista/znanstveno-nastavne-i-umjetnicko-nastavne-sastavnice/>

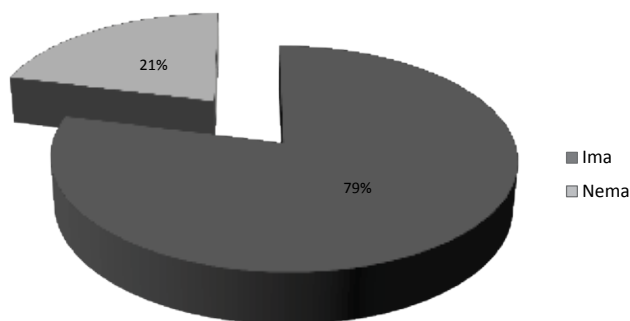
¹⁵ Prema podacima, Sveučilište u Zagrebu ima 33 sastavnice (29 fakulteta i 3 akademije). Budući da Prirodoslovno-matematički fakultet ima 7 odvojenih knjižnica (s različitim nabavnim politikama) te da Geodetski fakultet i Arhitektonski fakultet nemaju svoje knjižnice (nego koriste knjižnicu Građevinskog fakulteta), ukupan broj visokoškolskih knjižnica je 36.

¹⁶ Statistical Package for the Social Sciences.

2.3. Rezultati istraživanja i rasprava

Od 36 visokoškolskih knjižnica, na anketni upitnik odgovorile su 24 knjižnice (66,7 posto). Vezano uz odaziv ispitanika, rezultate istraživanja možemo smatrati vjerodostojnim i mjerodavnim.¹⁷

Većina knjižnica u svijetu, uključujući visokoškolske knjižnice, imaju osigurana sredstva za nabavu građe i izrađuju plan nabave. Iskustva su različita, ponegdje je proračun određen na razini sveučilišta,¹⁸ odnosno na razini pojedinih fakulteta. Naši su rezultati pokazali da većina visokoškolskih knjižnica (19/24) nema osiguran proračun za nabavu građe (Slika 1) te nisu u mogućnosti planirati i voditi sustavnu nabavnu politiku.

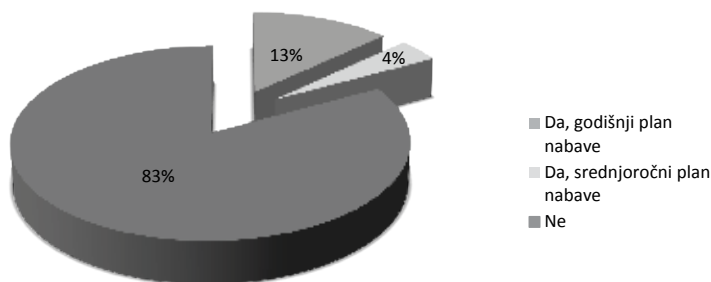

Slika 1. Proračun za nabavu građe

Izrada plana nabave uvjetovana je postojanjem proračuna. Većina knjižnica, njih 20 (83,8 posto) odgovorilo da nema plan nabave (Slika 2).

¹⁷ Ako navedene podatke promatramo u kontekstu visokoškolskih knjižnica u Republici Hrvatskoj (prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, hrvatska sveučilišta imaju ukupno 73 članice), prikupljeni odgovori predstavljaju trećinu od ukupnog broja visokoškolskih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Stoga možemo s određenom ogradom zaključiti da navedeni rezultati ocrtavaju stanje u visokoškolskim knjižnicama ostalih sveučilišta. Jasno, tek bi daljnja istraživanja nabavne politike u visokoškolskim knjižnicama ostalih sveučilišta dala točne i pouzdane rezultate.

¹⁸ Murdoch University Library Collection Development Policy [citirano: 2010-04-08]. Dostupno na: <http://wwwlib.murdoch.edu.au/about/policies/colpol.html>

Slika 2. Planiranje nabave

Nadalje, novčana sredstva za kupnju građe najvećim dijelom osiguravaju ustanove (uključujući znanstvene i tehnologijske projekte), a manjim dijelom radi se o donacijama i sredstvima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (Tablica 1).

Tablica 1. Izvori financiranja

Izvor sredstava	Postotak knjižnica
Ustanova / uključujući projekte	72,5
MZOŠ	17,5
Donacija	10,0

Jedan je od glavnih problema hrvatskih knjižnica mali broj djelatnika,^{19,20} u visokoškolskim knjižnicama u pravilu su jedan do dva zaposlena diplomirana knjižničara, koji obavljaju sve vrste stručnih poslova – za razliku od knjižnica pri američkim sveučilištima, gdje su zaposleni knjižničari koji se isključivo bave nabavom građe.²¹ Nadalje, američke knjižnice za knjižnično poslovanje koriste integrirani knjižnični sustav, koji među ostalim modulima ima i modul nabave. Naši rezultati su pokazali da ispitivane visokoškolske knjižnice ne posjeduju računalne programe koji im omogućuju vođenje nabave građe. U većini knjižnica računalne programe koristi se uglavnom za katalogizaciju

¹⁹ Stojanovski, Jadranka; Ivana Pažur. Hrvatske knjižnice na webu : prosudba sadržaja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 45, 1/2(2002), 83-101.

²⁰ Markulin, Helena; Marijan Šember; Jelka Petrak. Medicinske knjižnice na putu prema promjenama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 45, 3/4(2002), 51-57.

²¹ Leonhardt, Thomas. The gifts and exchange function in ARL libraries : now and tomorrow. // Library Acquisitions : Practice & Theory. 21, 2(1997), 141-149.

građe, te manji broj knjižnica i za cirkulaciju građe. U ovom trenutku, u dijelu visokoškolskih knjižnica zagrebačkog sveučilišta počela je implementacija integriranoga knjižničnog sustava Aleph, što će donijeti promjene u cjelokupno knjižnično poslovanje, s posebnim osvrtom na nabavu, katalogizaciju, posudbu i međuknjižničnu posudbu.

Pri nabavi građe visokoškolske knjižnice koriste više načina: kupnju, zamjenu, dar i otkup Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (Tablica 2).

Tablica 2. Načini nabave građe

	Broj knjižnica
Kupnja	24
Zamjena	16
Dar	23
Otkup MZOŠ-a	21
Donacije SABRE	9

U svim visokoškolskim knjižnicama kupnja je osnovni način nabave knjižnične građe. Većina knjižnica (23/24) koriste i dar kao način izgradnje fonda. Kad govorimo o daru kao načinu nabave, 9 knjižnica posebno ističe vrijednost donacija zaklade SABRE.²² Jasno, kao najbolji način nabave, visokoškolske knjižnice navode kupnju, jer omogućuje sustavnost i dosljednost pri gradnji fonda. Bez obzira na sredstva kojima knjižnica raspolaže, kupnja je u usporedbi s darom najsigurniji način ostvarenja zacrtanog plana nabave jer knjižničari imaju mogućnost selekcije, odnosno odabira naslova. Nadalje, većina visokoškolskih knjižnica nije zadovoljna otkupom građe Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa jer nemaju mogućnost odabira naslova za znanstveno i stručno područje kojim se bave. Manji dio visokoškolskih knjižnica, koji je izrazio zadovoljstvo ovim načinom nabave građe, uglavnom je zadovoljan referentnom literaturom koju su na ovaj način dobili.

²² Tijekom 2009. godine iz zaklade SABRE knjižnicama je donirano nekoliko tisuća knjiga, prvenstveno izdavača Springer.

Vezano uz vrstu građe, sve visokoškolske knjižnice navode da nabavljaju knjige i časopise (Tablica 3), ali rijetko nabavljaju druge vrste građe. Primjerice, samo jedna knjižnica kupuje bibliografske baze podataka s cjelovitim tekstovima za svoje znanstveno područje.

Tablica 3. Vrste knjižnične građe

	Broj knjižnica	%
Knjige	24	100,0
Časopisi	24	100,0
Audio-vizualna građa	3	12,50
Elektronička građa	8	33,33
Bibliografske baze podataka s cjelovitim tekstovima	1	4,10

Visokoškolske knjižnice (8/24) koje nabavljaju elektroničku građu, prvenstveno nabavljaju elektroničke časopise, jer uz veću cijenu pretplate za tiskani primjerak dobiju i elektroničku inačicu časopisa. Većina visokoškolskih knjižnica (15/24) kupuje tekuće naslove, a samo 9 visokoškolskih knjižnica kupuje i starije naslove radi popune fonda. Na ovaj način visokoškolske knjižnice odgovaraju samo na trenutačnu potrebu svojih korisnika, bez mogućnosti popunjavanja “značajnijih” praznina u fondovima. Domaće časopise visokoškolske knjižnice u pravilu nabavljaju izravno od izdavača, dok strane časopise nabavljaju izravno od izdavača (33,33 posto) ako se radi o jednom naslovu časopisa ili pomoću liste časopisa uz pomoć dobavljača (66,67 posto). Postupak pri kupnji knjiga gotovo je istovjetan: domaće knjige nabavljaju se izravno od izdavača, a strane knjige preko internetskih knjižara (17 posto), izravno od izdavača (8 posto) i uz pomoć dobavljača (75 posto).

Odluku o odabiru naslova knjiga i časopisa za nabavu, visokoškolske knjižnice donose na osnovi različitih pokazatelja (Tablica 4) prema nastavnim programima, u dogovoru s nosiocima kolegija, prema zahtjevima studenata, prateći izdavačku djelatnost za svoje znanstveno područje. Samo su dvije visokoškolske knjižnice odgovorile da na odluku o izboru naslova utječe uprava fakulteta.

Tablica 4. Izgradnja fonda

	Broj knjižnica
Prateći programe dodiplomskog i poslijediplomskog studija	14
U dogovoru s nosiocima kolegija	18
Prateći izdavačku djelatnost svoga znanstvenog područja	13
Prateći zahtjeve studenata	15
Određuje uprava	2

Na pitanje 11, kako se određuje broj primjeraka udžbenika, dobili smo različite odgovore: 12 visokoškolskih knjižnica odgovorilo je da broj primjeraka ovisi o broju studenata na pojedinom kolegiju i o trajanju kolegija; 5 knjižnica je odgovorilo da broj primjeraka ovisi o trenutnom financijskom stanju u ustanovi; a kod 3 knjižnice odluku donosi uprava (Tablica 5).

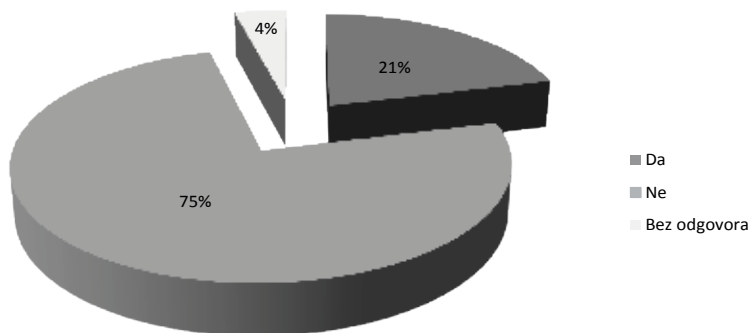
Tablica 5. Kako se određuje broj primjeraka pojedinog udžbenika

	Broj knjižnica
Ovisno o broju studenata na pojedinim kolegijima i trajanju kolegija	12
Strana knjiga 1 primjerak, domaće knjige 3-5 primjerka	2
Nema pravila, ovisno o trenutnim financijama	5
Određuje uprava	3
Određuje Odbor za knjižnicu	1
Određeno pravilnikom o radu knjižnice i Standardima za visokoškolske knjižnice	1

Vežano uz broj primjeraka²³ određenog naslova udžbenika, većina visokoškolskih knjižnica (18 od 24) je odgovorila da nemaju zadovoljavajući broj primjeraka, poglavito u vrijeme ispitnih rokova (Slika 3), što odgovara nalazima prethodnih istraživanja.²⁴

²³ Broj primjeraka udžbenika/obvezne ispitne literature je 2-10 primjeraka.

²⁴ Jandrijević, Vesna et al. Zbirka udžbenika u knjižnicama Prirodoslovnog-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37, 3/4(1994), 21-35.

Slika 3. Odgovor na pitanje: Zadovoljava li broj primjeraka udžbenika potrebe korisnika?

Pri nabavi časopisa, visokoškolske knjižnice nailaze na niz prepreka. Naime, niz je godina Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa sufinanciralo i djelomično koordiniralo nabavu časopisa. Unatrag nekoliko godina, sredstva za nabavu časopisa su se smanjivala i prije tri godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa prestalo je sufinancirati nabavu časopisa. Od tada se broj pretplaćenih časopisa u visokoškolskim knjižnicama stalno smanjuje jer nabava časopisa potpuno ovisi o novčanim sredstvima ustanova. Vezano uz nabavu časopisa, uspoređivali smo podatke za 2008. i 2009. godinu. Rezultati su pokazali da je ukupan broj pretplaćenih naslova domaćih časopisa gotovo podjednak. Broj naručenih naslova domaćih časopisa kretao se u rasponu od 1 naslova do 45 naslova (1 visokoškolska knjižnica). Što se tiče stranih naslova časopisa, naručeno je u rasponu od 1 naslova do 310 naslova, s tim da je u 2009. godini nabavljeno 11 posto manje naslova u odnosu na 2008. godinu (Tablica 6).

Tablica 6. Nabava časopisa

	Domaći časopisi 2008	Domaći časopisi 2009	Strani časopisi 2008	Strani časopisi 2009
Minimum	1	1	1	1
Maksimum	45	45	310	310
Ukupno	298	295	742	662

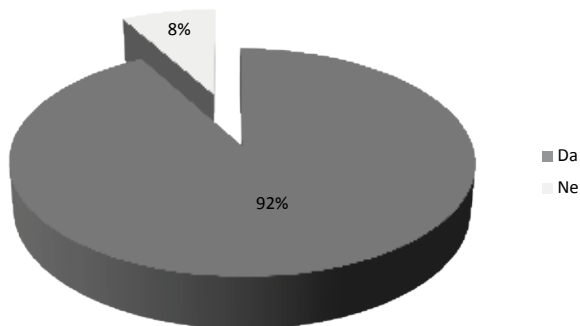
Nadalje, samo 4 visokoškolske knjižnice navode da su u 2009. godini za časopise utrošile veća novčana sredstva u odnosu na 2008. godinu.

Među visokoškolskim knjižnicama, podijeljena su mišljenja o koordiniranoj nabavi građe, te smo dobili različite odgovore (Tablica 7), a polovica ispitanika (12/24) smatra da kupnju knjiga i časopisa treba koodinirati.

Tablica 7. Koordinirana nabava

	Broj knjižnica	%
Da, pri nabavi knjiga	1	4,2
Da, pri nabavi knjiga i časopisa	12	50,0
Ne	7	29,2
Da, pri kupnji časopisa	3	12,5
Da, pri nabavi baza podataka s elektroničkim časopisima	1	4,2
Ukupno	24	100,0

Što se tiče pitanja vezanog uz nabavu građe uslugom međuknjižnične posudbe, 22 visokoškolske knjižnice (91,7 posto) su odgovorile da koriste uslugu međuknjižnične posudbe (Slika 4).

Slika 4. Odgovor na pitanje: Koristi li knjižnica usluge međuknjižnične posudbe?

Pri tome najvećim dijelom taj posao obavljaju sami ili uz pomoć međuknjižnične posudbe Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (Tablica 8).

Tablica 8. Usluga međuknjižnične posudbe

	Broj knjižnica	%
Sami	4	16,7
Usluga NSK	5	20,8
Djelomično sami ili NSK	12	50,0
Djelomično sami ili IRB	1	4,2
Ne koriste međuknjižničnu posudbu	2	8,4
Ukupno	24	100,0

3. Zaključak

Istraživanje o nabavi građe u visokoškolskim knjižnicama pri fakultetima i akademijama", sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu provedeno je na uzorku od 24 visokoškolske knjižnice i uspoređivani su kvantitativni pokazatelji.²⁵ Nakon analize, dobiveni podaci pokazali su da visokoškolske knjižnice:

- nemaju osiguran proračun,
- ne izrađuju plan nabave građe,
- uglavnom nabavljaju tiskanu građu (knjige i časopise), a rijetko elektroničku građu,
- kupuju tekuće naslove knjiga i časopisa, a rijetko starije naslove radi popune fonda,
- nemaju dovoljan broj primjeraka ispitne literature,
- imaju sve manje sredstava za kupnju časopisa.

Rezultati ovog istraživanja ukazali su da visokoškolske knjižnice ne vode aktivnu i sustavnu nabavnu politiku. Razlog takvog stanja ponajprije treba tražiti u činjenici da visokoškolske knjižnice nemaju osiguran proračun za nabavu građe. Knjižna građa nabavlja se stihijski, bez određivanja prvenstava, prema trenutnim potrebama (prvenstveno znanstveno-nastavnog osoblja), a ovisno o novčanim mogućnostima ustanova. Na ovakav način, stavlja se knjižničare u neugodan položaj, jer su odgovorni za izgradnju zbirke, ali odluke ne mogu donositi planski i racionalno.

²⁵ Istraživanje se nije bavilo analizom kvalitete knjižničnih zbirki u visokoškolskim knjižnicama. Upozorili bismo, da osim ponekih iznimki, knjižnice Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, te zbirke literature za područje ekonomskih znanosti Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (v. Majstorović, Zagorka. Razvoj zbirki u sveučilišnom knjižničnom sustavu primjenom Conspectus modela : doktorska disertacija. Zagreb, 2009.), nema sustavnih kvalitativnih analiza fondova visokoškolskih knjižnica.

Nabava građe je “onaj dio bibliotečnog posla u kojem se najjasnije pokazuje neusklađenost i zaostalost naših biblioteka. Čak ni načelno ... nije razrađeno koju bi vrstu literature nabavljala Nacionalna i sveučilišna biblioteka, a koju bi, pak, nabavljale sveučilišne (fakultetske) biblioteke. Obično je vladalo načelo tzv. neposrednih potreba...”.²⁶ Na žalost, ono što je vrijedilo prije dvadeset godina, vrijedi i danas. Ne postoji politika koordinirane nabave, koja bi uključivala zajednički dogovor oko politike izgradnje fondova (odabir, nabava, specijalizacija fondova, izrada smjernica), planiranje i racionalno trošenje proračunskih sredstava, potpunije i brže zadovoljavanje potreba korisnika, izbjegavanje nepotrebnog podvostručivanja izvora informacija.²⁷ Kao moguće rješenje, nameće se uspostava modela kooperativne i koordinirane nabave u visokoškolskom knjižničnom sustavu Sveučilišta u Zagrebu, uz mogućnost povezivanja s ostalim sveučilištima u Republici Hrvatskoj.²⁸

LITERATURA

Courtney, Nancy; Fred W. Jenkins. Reorganizing collection development and acquisition in a medium-sized academic library. *Library Acquisitions : Practice & Theory* 22, 3(1998), 287-293.

Dinkins, Debbi. Circulation as assessment : collection development policies evaluated in terms of circulation at a small academic library. // *College & Research Libraries* 64, 1(2003), 46-53.

Dragija, Martina; Tatjana Aparac-Jelušić. Pristup i metodologija istraživanja o kvaliteti zbirki u knjižnicama visokih učilišta. // *Glasnik Društva bibliotekara Split*, 7(2000), 162-188.

Hector, Chris. The future of library acquisitions as the electronic information realm evolves. *Library Acquisitions : Practice & Theory* 21, 2(1997), 189-194.

Jandrijević, Vesna; Ljiljana Bajš; Vesna Borić; Katarina Gajić; Đurđica Jureša; Blaženka Magaš; Marula Vujasinović. Zbirka udžbenika u knjižnicama Prirodoslovnog-

---

²⁶ Peleš, Gajo. Nabavna politika kao pokazatelj odnosa između sveučilišnih (fakultetskih) biblioteka i Nacionalne i sveučilišne biblioteke. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 33, 1/4(1990), 53-56.

²⁷ Model sveučilišnog knjižničnog sustava Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2006. Str. 9-34.

²⁸ Isto.

matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37, 3/4(1994), 21-35.

Krajna, Tamara; Helena Markulin; Andrija Levanić. Repozitorij ustanove Fakulteta strojarstva i brodogradnje. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 51, 1/4(2008), 36-46.

Leonhardt, Thomas. The gifts and exchange function in ARL libraries : now and tomorrow. // Library Acquisitions : Practice & Theory 21, 2(1997), 141-149.

Lewis, Janice S. An assessment of publisher quality by political science librarians. // College & Research Libraries 61, 4(2000), 313-323.

Majstorović, Zagorka. Razvoj zbirke u sveučilišnom knjižničnom sustavu primjenom Conspectus modela : doktorska disertacija. Zagreb, 2009.

Markulin, Helena; Marijan Šember; Jelka Petrak. Medicinske knjižnice na putu prema promjenama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 45, 3/4(2002), 51-57.

Model sveučilišnog knjižničnog sustava Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2006.

Murdoch University Library Collection Development Policy [citirano: 2010-04-08]. Dostupno na: <http://www.lib.murdoch.edu.au/about/policies/colpol.html>

Peleš, Gajo. Nabavna politika kao pokazatelj odnosa između sveučilišnih (fakultetskih) biblioteka i Nacionalne i sveučilišne biblioteke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 33, 1/4(1990), 53-56.

Sastavnice Sveučilišta. Dostupno na: <http://www.unizg.hr/o-sveucilistu/sastavnice-sveucilista/znanstveno-nastavne-i-umjetnicko-nastavne-sastavnice/>. [citirano: 2010-04-08].

Sečić, Dora. Informacijska služba u knjižnici. Lokve : Benja, 2006.

Standardi za visokoškolske knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 33(1990).

Shera, J. H. Introduction to library science. Littleton, Colorado : Libraries Unlimited, 1976. Str. 66. Prema Sečić, Dora. Neki suvremeni pogledi na nabavnu politiku u znanstvenim bibliotekama u SAD i Evropi. // Informatologia Jugoslavica 20, 3/4(1988), 200.

Stipanov, Josip. Knjižnice i novi mediji. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43, 4(2000), 34-44.

Stojanovski, Jadranka; Ivana Pažur. Hrvatske knjižnice na webu : prosudba sadržaja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 45, 1/2(2002), 83-101.

Tadić, Katica. Rad u knjižnici. Opatija : Naklada Benja, 1994.

Virtulno sveučilište. Sveučilišta. [citirano: 2010-04-08]. Dostupno na: <http://www.mzos.hr/virtus/sveucilista.asp>.

PRILOG: ANKETNI UPITNIK

A.

KONTAKT OSOBA: _____

FAKULTET: _____

UKUPAN BROJ STUDENATA: _____

BROJ STUDENATA KOJI UPISUJE PRVU GODINU: _____

B.

1. Izrađuje li Knjižnica pisani plan nabave na temelju kojega se određuje vrsta i količina knjižnične građe koja se nabavlja:

- a) da, godišnji plan nabave
- b) da, srednjoročni plan nabave
- c) ne (obrazložite!) _____

2. Ima li knjižnica unaprijed određen proračun za nabavu građe?

- a) da
- b) ne

KOMENTAR: _____

3. Koji su načini nabave knjižnične građe u Knjižnici (može i više odgovora):

- a) kupnja
- b) razmjena
- c) dar
- d) otkup Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa
- e) (navedite) _____

4. **Od gore navedenih načina nabave knjižnične građe, koji je za Vas najprihvatljiviji:** _____
5. **Je li ste zadovoljniji otkupom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa:**
- a) da
  - b) ne (obrazložite!) _____
6. **Koju vrstu knjižnične građe Knjižnica kupuje (može i više odgovora):**
- a) knjige
  - b) časopise
  - c) audio-vizualnu građu
  - d) elektroničku građu
  - d) ostalo (navedite!) _____
7. **Koju vrstu elektroničke građe Knjižnica kupuje (može i više odgovora):**
- a) elektroničke knjige
  - b) elektroničke časopise
  - c) baze podataka
  - d) ne kupujemo

KOMENTAR: _____

8. **Izvor financijskih sredstava za kupnju knjižnične građe (može i više odgovora) je:**
- a) ustanova
  - b) Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
  - c) donacija
  - d) (navedite) _____

9. Pri kupnji knjiga i časopisa Knjižnica nabavlja:

- a) samo tekuće naslove
- b) tekuće naslove i starije naslove radi popune fonda

10. Knjižnica kupuje (može i više odgovora):

*pod izvor financiranja misli se na sredstva fakulteta, financiranje sa znanstvenih projekata, tehnologijskih projekata....

Vrsta građe	Izvor financiranja*
a) udžbenike za studente	
b) priručnike za studente	
c) knjige za nastavnike	
d) knjige na hrvatskom jeziku za svoje znanstveno područje	
e) knjige na stranom jeziku za svoje znanstveno područje	
f) referentnu građu	
g) ostalo (navedite što)	

11. Koliko primjeraka udžbenika kupujete i kako određujete broj primjeraka koje ćete kupiti: _____

12. Navedeni broj primjeraka udžbenika zadovoljava potrebe studenata (korisnika):

- a) da
- b) ne (obrazložite!) _____

13. Publikacije kojih je izdavač Vaš fakultet dobivate na način (kupnja, besplatno određeni broj primjeraka...):

Koliko primjeraka?

14. Broj pretplaćenih naslova znanstveno stručnih časopisa za 2008. i 2009. godinu jesu:

Domaći časopisi	Strani časopisi
2008	
2009	

15. Ukupno utrošena sredstva u 2009. godini za nabavu znanstveno stručnih časopisa u odnosu na 2008 jesu:

- a) veća
- b) manja
- c) podjednaka

16. Ima li na mrežnim stranicama Vašeg fakulteta popis obvezne literature prema kolegijima?

- a) da
- b) ne

KOMENTAR: _____

17. Odluku o kupnji knjižnične građe Knjižnica donosi (može i više odgovora!):

- a) prateći programe dodiplomskog i poslijediplomskog studija
- b) u dogovoru s nosiocima kolegija
- c) prateći izdavačku djelatnost svoga znanstvenog područja
- d) prateći zahtjeve studenata
- e) _____

Najčešće: _____

18. Vodite li inventarne knjige?

- a) da
- b) ne (obrazložite!) _____

19. Vodite li različite inventarne knjige, prema (može i više odgovora):

- a) tipu građe
- b) smještaju građe
- c) studijskom programu
- d) ostalo (navedite) _____

- 20. U tablici navedite inventarne knjige koje vodite i unesite podatke o ukupnom fondu i fondu za 2008. i 2009. godinu (dopišite inventarne knjige koje imate, a nisu navedene):**

Inventarna knjiga	Ukupan fond	2008. godina	2009. godina
	(broj upisanih jedinica)	(broj upisanih jedinica)	(broj upisanih jedinica)
Knjige, za knjižnicu			
Knjige, za katedre/zavode			
Knjige, za studijske grupe			
Časopisi			
Audio-vizualna građa			
Elektronička građa			

- 21. Ukupno utrošena sredstva u 2009. godini za nabavu knjižne građe u odnosu na 2008. jesu:**

- a) veća
- b) manja
- c) podjednaka

- 22. Knjižnica koristi uslugu međuknjižnične posudbe:**

- a) da
- b) ne (obrazložite!) _____

- 23. Knjige u međuknjižničnoj posudbi nabavljate na način (sami, preko NSK...):** _____

- 24. Knjižnica obavještava korisnike o novopristigloj građi (npr., bilteni prinove tiskani, bilteni prinove na mrežnim stranicama...):**

- a) da (navedite način!)
- b) ne (obrazložite!)

KOMENTAR: _____

25. Knjižnica posjeduje knjižnični *softver* za vođenje nabave knjižnične građe:

- a) da (navedite ime *softvera*!)
- b) ne

KOMENTAR: _____

26. Trebaju li visokoškolske knjižnice međusobno usklađivati nabavnu politiku:

- a) da, pri nabavi knjiga
- b) da, pri nabavi knjiga i časopisa
- b) ne (obrazložite!) _____

27. Vežano uz nabavu knjižnične građe u Knjižnici, želite dodati:

_____